

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
комунікаційні технології, – Бібліотека чітко вирішує свою головну мету: збільшити відкритість і доступність фондів, активізувати використання їх потенціалу суспільством, підвищити якість і комфортність обслуговування, створити оптимально комфортні умови для співпраці читачів і бібліотекарів, і як наслідок, досягти значного покращання роботи Бібліотеки у цілому.

Список використаних джерел

1. *Гончаренко М. О.* Інтернет-технології у наукових бібліотеках України (за матеріалами фахової періодики) / М. О. Гончаренко // *Наук. праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського.* – К., 2008. – Вип. 22. – С. 141–155.
2. *Лопата О. М.* Електронні журнали в сучасній системі бібліотечно-інформаційних послуг / О. М. Лопата // *Вісн. Книжк. палати.* – 2009. – № 10. – С. 25–28.
3. *Коваль Т. М., Туровська Л. О.* Використання Інтранет-ресурсів у сфері бібліотечного сервісу / Т. М. Коваль, Л. О. Туровська // *Наук. праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського.* – К., 2008. – Вип. 20. – С. 73–82.
4. *Коваль Т. М., Туровська Л. О.* Інноваційні процеси бібліотечно-інформаційного обслуговування читача наукової бібліотеки / Т. М. Коваль, Л. О. Туровська // *Наук. праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського.* – К., 2007. – Вип. 19. – С. 99–107.
5. *Коваль Т. М., Смоляр І. Є., Туровська Л. О.* Електронні інформаційні ресурси в системі бібліотечно-інформаційних послуг НБУВ / Т. М. Коваль, І. Є. Смоляр, Л. О. Туровська // *Наук. праці Нац. б-ки України імені В. І. Вернадського.* – К., 2006. – Вип. 16. – К., 2006. – С. 26–41.
6. *Коваль Т. М., Туровська Л. О.* Читач у системі обслуговування електронними інформаційними ресурсами наукової бібліотеки / Т. М. Коваль, Л. О. Туровська // *Бібл. форум України.* – 2006. – № 2. – С. 22–23.
7. *Туровська Л. О.* Електронні документи як чинник оперативного обслуговування / Л. О. Туровська // *Вісн. Книжк. палати.* – 2010. – № 5. – С. 40–43.
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми створення єдиної інформаційної бібліотечної системи «Бібліотека – XXI».

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 027.021(477-25):006

Наталія Самохіна,
зав. відділу НБУВ, канд. техн. наук

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Висвітлені особливості комплектування електронних бібліотек шляхом запозичення інтернет-ресурсів. Подані відомості про тематичну спрямованість, опрацювання ресурсів наукової електронної бібліотеки Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, особливості обслуговування ними.

Ключові слова: електронний простір, локальна мережа, електронна версія, мережевий ресурс.

Частка електронних ресурсів у загальному інформаційному просторі постійно збільшується завдяки росту популярності електронних видань, зокрема, проходять складні процеси створення повнотекстових електронних фондів та електронних бібліотек. Природно, що особливо активно створенням електронних бібліотек у наш час займаються працівники бібліотек та навчальних установ.

Одним із джерел поповнення електронного фонду бібліотеки є інтернет-ресурси за умови їхньої відповідності видовим і тематичним критеріям відбору. Технологія комплектування електронної бібліотеки, що базується на запозиченні документів з інтернету, часто вбачається найбільш очевидною та легкою, бо в мережі існують значні ресурси, які є джерелом комплектування цифрових бібліотек. Але поряд з перевагами така технологія має певні труднощі та недоліки, які необхідно враховувати при її використанні. Так, комплектування електронної бібліотеки на базі запозичення ресурсів з інтернету потребує додаткових витрат на моніторинг мережі, пошук, відбір та завантаження ресурсів.

Якщо документ є копією друкованого видання, особливу увагу треба звернути на якість електронної копії, ідентичність самому документу, повноту вихідних даних, легітимність її створення. Для документів електронного походження головним чином акцентується увага на змістовій складовій та береться до уваги необхідність встановлення додаткового програмного (або технічного) забезпечення. Частина ресурсів, що розміщені у мережі інтернет, є незадовільною з точки зору якості представлення документів. Трапляється, що книга не має титульного листа,

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
бібліографічного опису, невідомо, яке видання документу використувалося, пропущені окремі фрагменти документа, або електронний документ містить помилки, які виникають у процесі сканування тощо [1].

Також документи в інтернеті часто дублюються, причому дублети можуть відрізнятися як за формальними ознаками (формати, кодування, розмітка), так і за змістом – наприклад, різні видання одного твору. З множини дублетів потрібно вибрати документ, що має найбільш високу якість або просто найбільше відповідає вимогам даної електронної бібліотеки.

Треба відзначити, що електронні документи в мережі інтернет представлені у різних форматах (як графічних, так і символічних), а також із різним кодуванням символів. Конвертування у стандартний для даної електронної бібліотеки формат також погребує значних трудовитрат та часу. А також не завжди документи, що розміщені у мережі інтернет, мають вказівку на правовласника, умови розміщення, можливість копіювання та використання [1].

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) формується повнотекстове зібрання електронних інформаційних ресурсів – наукова електронна бібліотека: архів електронних ресурсів за пріоритетними напрямками науки, освіти, культури, економіки, виробництва, управління. Пріоритетну тематику накопичення інформаційних ресурсів визначають Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 8 вересня 2011 р., постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2015 р.» від 7 вересня 2011 р., та постанова Президії НАН України від 21 вересня 2011 р. щодо організації виконання відповідної постанови Кабінету Міністрів України.

Отже, пріоритетною тематикою накопичення електронних інформаційних ресурсів є: науково-технічна (в тому числі проблеми сучасного матеріалознавства), науково-природнична (зокрема, фізико-математичні науки, хімічні науки), інформаційні та комунікаційні технології, енергетика, природокористування, науки про життя (в тому числі ресурси медичного спрямування), біотехнології, нові речовини і матеріали (в тому числі нанотехнології і технології наноматеріалів), суспільні та гуманітарні науки. Широко представлена у науковій електронній бібліотеці НБУВ довідкова література: словники, енциклопедії, довідники з різних галузей знань.

Подальше збільшення обсягів надходжень електронних ресурсів до бібліотек, створення електронних бібліотек викликають необхідність розвитку нового напрямку сучасного бібліотекознавства, пов'язаного з розробкою

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
наукових засад процесу комплектування електронної бібліотеки. Комплектування наукової електронної бібліотеки НБУВ здійснюється різними способами: запозичення електронних інформаційних ресурсів із джерел відкритого доступу; отримання електронних аналогів інформаційних ресурсів, переданих авторами і видавництвами; видання співробітників НБУВ. Накопичені електронні документи приводяться до форматів, що прийняті для використання у електронних бібліотеках (PDF, DJVU, CHM, FB2).

При опрацюванні матеріалів наукової електронної бібліотеки НБУВ створюється бібліографічний опис електронного ресурсу, основними елементами якого є: статус доступу до документа (електронні інформаційні ресурси, позначені статусом «он-лайн», можуть бути доступні для завантаження віддаленим користувачам, із статусом «локальний» – тільки для перегляду у читальних залах НБУВ; це дає можливість вирішення проблем, пов'язаних із авторським правом для кожного електронного ресурсу), автор, назва, місце видання, видавництво, рік видання, обсяг, країна видання, мова видання, серія, переклад назви, ключові слова, тип ресурсу (альбом, бібліографія, доповідь, довідник, енциклопедія, словник, життєпис, збірник праць, методичний посібник, монографія, науково-популярне видання, законодавчі матеріали, підручник, фотоматеріал, художня література, хрестоматія, періодичне видання тощо), персоналія, анотація (копіюється з електронного видання, знаходиться у мережі інтернет або набирається вручну), відомості про повний текст (у якому форматі завантажений документ, наводиться розмір файлів), джерело інформації (для вирішення проблем, пов'язаних із авторським правом).

Для того, щоб читачі мали змогу здійснювати тематичні добірки електронних інформаційних ресурсів, спеціалістами відділу систематизації НБУВ проставляється розділ знань, електронному джерелу присвоюється систематичний індекс відповідно до класифікаційної схеми рубрикатора наукової бібліотеки.

Наукова електронна бібліотека розміщена на веб-порталі НБУВ (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/e_res.html). Каталог електронної бібліотеки (бібліографічні описи та анотації документів) доступний он-лайн. Також он-лайн можна продивитися електронні аналоги видань, не захищені авторським правом. Решта повнотекстової інформації доступна лише у локальному режимі (у читальних залах НБУВ) [3]. Зібрання електронних інформаційних ресурсів тематично упорядковано за основними розділами знань. Є можливість пошуку за ключовими словами, автором, назвою, роком видання, типом документів.

Треба відзначити, що зазвичай на порталах, де розміщено електронну

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
бібліотеку або архів, знаходиться повідомлення про те, що завантаження відповідних файлів може здійснюватися тільки з ознайомчою метою. Таке повідомлення допомагає уникати відповідальності за порушення авторських прав і базується у 22 статті Закону України «Про авторське право і суміжні права». Вказана норма закріплює один із випадків, на який не розповсюджується виключне право власника авторських прав заперечувати проти використання його твору [2]. Мова йде про відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами. Але вказаний виключний випадок може мати місце тільки в тому випадку, якщо діяльність архівів і бібліотек не спрямована прямо або опосередковано на отримання прибутку.

У наш час електронні бібліотеки стають все ефективнішим засобом наукової комунікації, надають можливість швидко здійснювати обмін ідеями, знайомитися з результатами наукових досліджень. Електронні бібліотеки мають змогу надавати широкомасштабний сервіс на основі матеріалів у цифровій формі, доступ до яких надається великій кількості користувачів через мережу. Інформаційні матеріали в електронних форматах набувають підвищеного попиту з боку користувачів за сучасних умов активного використання інтернету. Тому треба вдосконалювати систему бібліотечно-інформаційного обслуговування, основу якої складатимуть електронні інформаційні ресурси бібліотеки.

Сучасні електронні форми не тільки займають у бібліотеках провідне місце, але й об'єднують процеси бібліотечної роботи – комплектування, обробку, систематизацію, збереження, обслуговування, ставлячи перед бібліотекарем завдання створити усі можливості для користувачів оперативного отримувати необхідну їм інформацію.

Список використаних джерел

1. Антопольский А. Б. Правовые и технологические проблемы создания и функционирования электронных библиотек / А. Б. Антопольский, Е. А. Данилина, Т. С. Маркарова. – М. : ПАТЕНТ, 2008. – 207 с.
2. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горвий та ін.]; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 248 с.
3. Самохіна Н. Ф. Інформаційні ресурси та електронні пристрої у бібліотечній діяльності / Н. Ф. Самохіна // Наук. праці Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – Вип. 29. – С. 184–190.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 025.321.3:006.03

Ірина Антоненко,
провід. наук. співроб. НБУВ,
канд. іст. наук

АВТОРИТЕТНИЙ КОНТРОЛЬ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ЕЛЕКТРОННОМУ РЕСУРСІ НБУВ: СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Дана публікація присвячена формуванню цілісної уяви про авторитетний контроль як інтегруючий елемент інформаційно-бібліографічного комплексу електронного каталогу НБУВ, що дасть змогу визначити шляхи його реалізації.

Ключові слова: авторитетний контроль, авторитетний файл, точки доступу, функції авторитетного файлу, авторитетна робота.

Метою розроблення та впровадження системи авторитетного контролю в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) є посилення комунікативної функції бібліотеки шляхом підвищення якості організації бібліографічної інформації в процесі автоматизованого опрацювання документів та рівня пошукових сервісів електронного каталогу НБУВ для реалізації державної політики у сфері інформаційного забезпечення наукової, освітньої та інноваційної діяльності.

Організація бібліографічної інформації визначається процесами стандартизованого опису, ідентифікації, узгодженого представлення пошукових елементів із обов'язковим встановленням зв'язків між ними, аналізу та класифікації бібліографічних ресурсів для їх ефективного пошуку та відбору, і в бібліотекознавстві називається бібліографічним контролем. Бібліографічна інформація фіксує мінімально згорнуті дані про бібліографічний ресурс, який визначається як об'єкт бібліотечних та подібних колекцій, що складається з продукту інтелектуальної або художньої творчості та реалізується на будь-якому носії або комбінації носіїв і може бути відчутним або невідчутним на дотик (маються на увазі ресурси подані на будь-якому матеріальному носії або доступні он-лайн). Отже, бібліографічний ресурс є об'єктом і джерелом формування каталогізаційного запису, складовими якого є бібліографічний опис, пошукові елементи або, користуючись сучасною термінологією, точки доступу, та дані про місцезнаходження документа. За точками доступу користувач шукає запис; опис надає можливість користувачу вирішити чи відповідає необхідний йому документ тому документу, бібліографічні